

РЕЖИМ ТАЛІБІВ В АФГАНІСТАНІ: ВІДНОСИНИ З ПАКИСТАНОМ

Якобчук Євгенія,

здобувачка вищої освіти другого рівня
історичного факультету
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник: **Федорів Ірина,**

кандидат історичних наук, доцент
кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Режим талібів в Афганістані відомий, як радикальний ісламський рух сунітського напрямку, що захопив владу у 1996–2001 рр. На світовій арені він активно засуджується та не визнається через жорстоку політику лідерів та членів угруповань, чисельні порушення прав людини, терористичну діяльність та нелегальний обіг забороненими речовинами і зброєю. Вагомим фактом є і те, як Талібан реагує на послів та делегатів інших країн, показово демонструючи свою «виняткову гостинність» та неприйняття, які часто переходять у ліквідацію іноземних відвідувачів. Проте, такі відносини у влади Афганістану не зі всіма. Декілька сусідніх країн (Пакистан, Саудівська Аравія, ОАЕ) визнає діяльність талібів, хоч і не завжди відкрито. Важливо у контексті цього визнання та підтримки, розглянути взаємовідносини Талібану та Пакистану, адже вони є найбільш динамічними, порівняно з іншими країнами.

Співпраця цих двох близькосхідних країн спричинена низкою факторів, які їх об'єднують: географічний, релігійний, економічний, соціальний, політичний. Не дивлячись на ці фактори, важливо зауважити, що у Пакистані розуміли реальну загрозу для своєї країни у ході підтримки політично нестабільного Афганістану: пастка міжнародної ізоляції, призупинення та занепад економічного розвитку, поширення терористичних актів проти мирного населення, які Ісламабад засуджував та не підтримував, формування нових злочинних угруповань, зацікавленість країною МВФ та FATF, що призвело б до накладення санкцій. Окрім вище переліченого ІРП вів активну подвійну гру між Афганістаном та США через що, остання з країн висловлювала незадоволення, хоча про «двобокість» пакистанських політиків було давно відомо [3].

Серед усіх факторів, у першу чергу потрібно виділити географічний, оскільки Афганістан на заході ділить свій кордон з Пакистаном, де

більшою частиною населення є пуштуни, які заселяють південь, захід, південний схід Афганістану та північний захід Пакистану. Пуштуни – це іраномовний народ, що домінує в етнічному складі Афганістану (40 % від усього населення). У пуштунського етносу й досі діє розгалужена родоплемінна структура та є обов'язковим дотримання кодексу честі, що має назву Пуштунвалі. Цей племінний народ складає значну частину учасників та лідерів угруповання, ознака пуштунського походження є однією чи не з важливіших при вході до складу талібів. Найвідомішими лідерами цього походження є засновник руху Моххамед Омар також відомий як Мулла Омар, очільник пакистанського осередку Хакімула Махсуд, міністр внутрішніх справ Талібану Сіраджуддіна Хаккані [1]. Невід'ємним фактом є і те, що після втрати Бангладеш та чисельних поразок в останніх десятиліттях у влади Пакистану почало виникати велике занепокоєння та страх початку сепаратистської діяльності у районах Хайбур-Пантуква та Белуджистан, де сконцентроване пуштуномовне населення. Аби попередити небезпеку сепаратизму й розповсюдження руху за «незалежний Пуштуністан», Ісламабад активно будував на цих територіях медресе та мечеті, у яких і сформувався світогляд майбутніх лідерів Талібану.

З вище описаного виникає і пояснення релігійного фактору, який об'єднує ці дві країни, адже місцева еліта чудово усвідомлює той факт, що пуштунське національне питання підриває основи державності Ісламської Республіки Пакистан. Релігія в країні, де 96 % населення сповідують іслам – це важливий фактор, що об'єднує навколо себе різні етнічні групи. Із початку 1980-х р. пакистанські мулли поширювали серед населення регіонів Хайбур-Пантуква та Белуджистан ідеологію ісламського націоналізму, а Талібан, будучи носієм популярних поміж пуштунів ідей радикального ісламу, які знайшли прихильників і на наступні роки [2]. В такій діяльності Пакистану чітко прослідковуються і власні інтереси, по-перше, нейтралізувати частково пуштунський сепаратизм, по-друге, перенести його значною мірою на територію Афганістану, по-третє усунути сусідню країну, як одного з головних конкурентів Ісламабаду.

Підкріплює взаємозв'язок і те, що Талібан знаходиться, значною мірою під фінансуванням Пакистану, а також протягом багатьох років прослідковувалась підтримка, щодо населення Афганістану. Зокрема, Пакистан надавав допомогу талібам, в першу чергу, дозволяючи їм захищатися на своїй території, а також допомагаючи їм перегрупуватися і відновлюватися. До прикладу, поранені таліби, за повідомленнями, лікувалися в пакистанських лікарнях [4]. Крім того, вважається, що військова розвідка Пакистану (ISI) фінансово підтримувала принаймні частину талібів (мережа Хаккані) і допомагала їм у деяких операціях. Вони також отримували спорядження від своїх очільників через південний кордон. Деякі особи, що знайшли притулок у Пакистані мали свободу

вибору поселення в прикордонній зоні і ведення там бізнесу. Територія Пакистану відіграє не останню роль у виробництві наркотиків, на продажі котрих таліби заробляють.

Ця співпраця здається, на перший погляд взаємовигідною для двох союзників, проте через неоднозначність поглядів та векторів владних сторін виникають певні загрози та конфліктні загострення. Вище згадано про те, що Талібан слабкий та потребує фінансової підтримки та соціальної подушки у вигляді Ісламабаду, останній в свою чергу прагне збереження сили талібів та продовження їхньої залежності від ІРП, проте неодноразово намагається підштовхнути Афганістан до зв'язків з іншими країнами.

Другим фактором розбіжності – це бажання талібів проводити свою діяльність без вагомого втручання Пакистану, оскільки так чи інакше більша частина керівництва Талібану часто переховувалась на території Пакистану, що дає змогу країні маніпулювати ними у зоні своїх інтересів. Під час мирного діалогу з талібами Ісламабад дотримувався підходу «нічого про нас без нас», тобто поводився так, ніби жодні переговори з талібами неможливі без його посередництва. Лідери талібів, які намагалися обійти цей бар'єр, в деяких випадках були заарештовані і затримані пакистанськими силами [3]. Серед самих талібів присутній поділ на пропакистанський та антипакистанський погляд, проте найбільш ймовірним є те, що за можливості Талібан повністю відмовився від підтримки ІРП.

Третім фактом є існування пакистанських талібів, які активно впроваджують свою діяльність, детальніше це стосується організації Техрік-е-Талібан Пакистан.

Хоча в організаційному плані афганський Талібан та Техрік не об'єднані між собою, між ними все ж існують деякі зв'язки. Техрік-і-Талібан Пакистан – це радикальна група бойовиків, яка виступає за повалення прозахідної влади в Ісламабаді й встановлення законів шаріату в ІРП та Індії. Члени Техріку неодноразово брали участь у боях на боці Талібану, Аль-Каїд, ІДІЛ (частина навіть приєдналася до лав Ісламської держави) та «Союзу ісламського джихаду». Більшість його бойовиків – це колишні афганські таліби (пакистанські пуштуни), які мали радикальніші погляди на іслам. Рух Талібан та Техрік активно співпрацювали між собою в період американської військової присутності в Афганістані. Наприклад, у Пакистані лідери Техріку надавали свої бази для підготовки талібів. Наразі ж, після захоплення «учнями Аллаха» повної влади в Афганістані, співвідношення сил змінилося: відтепер захоплена країна може стати підготовчим центром для пакистанських ісламістів та відкрити новий простір для дестабілізації ІРП. Обидві терористичні організації схожі між собою, але мають різні цілі. Талібан прагне до локального

створення Ісламського Емірату в Афганістані, тоді як Техрік – до встановлення халіфату на території Пакистану, Індії та всього регіону [5].

Афганські таліби і пакистанські таліби інституційно є двома різними групами. Теоретично їхні цілі здаються політично суперечливими: досі афганські таліби воювали проти уряду в Кабулі, а ТТП – проти уряду в Ісламабаді. Водночас, ці групи, зрештою, пов'язані релігією та ідеологією, а також етнічними та племінними зв'язками. Ці зв'язки об'єднують громади по обидва боки кордону, а отже, посилення афганських талібів може легко призвести до посилення їхніх пакистанських колег, навіть якщо афганські таліби не підтримають ТТП [5]. За повідомленнями Пакистан вимагав від афганських талібів обмежити діяльність ТТП на своїй території. За деякими даними, він навіть вимагав здачі конкретних лідерів ТТП, які переховуються в Афганістані. Афганські таліби, однак, відкинули цю вимогу, заявивши, що ТТП є внутрішньою проблемою Пакистану [4].

Висновки. Стає очевидним, що Афганістан і Пакистан – дві близькосхідні країни, які об'єднує багато спільних факторів. Багато з ознак співпраці свідчать про особисті інтереси Ісламабаду та використання талібів для досягання власних цілей та забезпечення потреб. Важливим питанням для близькосхідної спільноти та світу є те, чи припиняться ці відносини та за яких умов, адже існує багато факторів, які могли б вплинути на наростання локального конфлікту, зокрема у прикордонних територіях цих двох країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Nadiri, Khalid Homaun. Old Habits, New Consequences: Pakistan's Posture toward Afghanistan since 2001. *International Security* 39, N. 2 (October 2014): 132–68. URL: http://dx.doi.org/10.1162/isec_a_00178.
2. Abou Zahab M. Pashtun and Punjabi Taliban. *Pakistan*. 2020. P. 131–144. URL: <https://doi.org/10.1093/oso/9780197534595.003.0009>.
3. Indo-Afghan Nexus: Implications for Pakistan (2001–2014) / M. U. Zafar et al. *Academic Journal of Social Sciences (AJSS)*. 2021. Vol. 4, no. 4. P. 782–792. URL: <https://doi.org/10.54692/ajss.2020.04041231>.
4. TTP a matter Pakistan must take up: Taliban spokesman. *The News*. 2021. URL: <https://www.thenews.com.pk/print/884875-ttp-a-matter-pakistan-must-take-up-taliban-spokesman>.
5. Dilawar I. Pakistan's Spy Chief Visits Kabul for Meeting With Taliban. *Bloomberg*. 2021. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-09-05/pakistan-s-spy-chief-visits-kabul-for-meeting-with-taliban>.